

Jan Draisma

Afdeling Wiskunde en Informatica

Technische Universiteit Eindhoven

Postbus 513

5600 MB Eindhoven

j.draisma@tue.nl

Boekbespreking

Leonhard Euler

Ein Mann, mit dem man rechnen kann

Leonhard Euler werd driehonderd jaar geleden in Basel geboren en dat is in Zwitserland op allerlei manieren gevierd. De uitgave van dit stripboek is er daar een van. Google 'Euler 2007' en u vindt een lijst van allerlei activiteiten. Ook in St.-Petersburg is Euler trouwens herdacht, met een congres in de zomer.

Dit stripboek gaat niet over Eulers wiskunde, al geeft het wel een goede indruk van Eulers

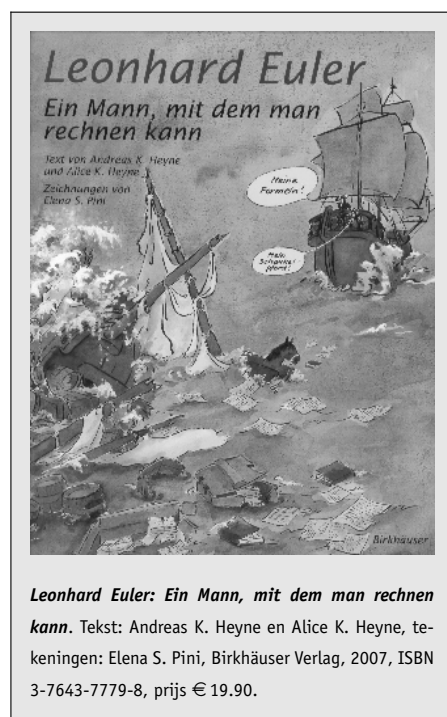
ongelooflijke productiviteit in heel uiteenlopende delen van de wiskunde en de natuurkunde: van integraalrekening tot scheepsbouw, van muziektheorie tot optica. Want dat is wel de kern van het boek: we zien hoe Euler onder steeds wisselende, vaak moeilijke, omstandigheden, opgroeit en gestaag werkt aan allerlei problemen—zowel problemen die hij zichzelf stelt als ook heel praktische vraagstukken waar zijn werkgevers (met name koning Frederik de Grote van Pruisen) hem voor consulteren. Daarbij lijkt hij het nooit hoog in de bol te krijgen. Sterker nog: terwijl allerlei staatshoofden en andere tijdgenoten van Euler in het stripboek stevig worden neergezet, haast als karikatuur, blijft Eulers personage een beetje plat—trots, dat wel, maar verder heel nederig en hardwerkend. Je vraagt je af of hij echt zo was.

Goed, het is dus een stripboek, en dat betekent dat je het alleen moet lezen als je van stripboeken houdt. De soort humor is typisch stripboek: Als Euler op zesjarige leeftijd naar Basel moet voor school, zegt vader Euler, dominee in Riehen vlakbij Basel: "Gott beschütze dich, mein Sohn, lerne fleissig." In

een denkwolkje ernaast verzucht hij: "endlich schluss mit der Fragerei."

Veel later, in 1727, als Euler tegen de wil van zijn vader en onder invloed van Johann Bernoulli zijn studie theologie met goed resultaat heeft ingeruild voor wiskunde, pleiten de zonen Daniel en Nikolaus Bernoulli er bij Catharina de eerste, tsarina van Rusland, voor om Euler aan te stellen in de St.-Petersburgse Academie. Daarmee stemt Catharina in, maar dan wel voor de leerstoel geneeskunde. En zo trekt Euler op twintigjarige leeftijd naar St.-Petersburg — om nooit meer naar Basel terug te keren. Op de boot onderweg zien we hem 'Anatomie für Dummies' lezen.

Het boek beschrijft Eulers leven in chro-

Leonhard Euler: Ein Mann, mit dem man rechnen kann. Tekst: Andreas K. Heyne en Alice K. Heyne, tekeningen: Elena S. Pini, Birkhäuser Verlag, 2007, ISBN 3-7643-7779-8, prijs € 19.90.

waarden. Euler wordt bijna volkomen blind (het zicht van één oog had hij al eerder verloren), maar dat houdt hem niet van het werk: de helft van al zijn gigantische oeuvre schrijft hij tussen 1766 en zijn dood in 1783.

Taal

Er is, naast deze eerste Duitse uitgave van het stripboek, ook een Engelstalige uitgave. Maar af en toe zijn er zinnen in dialect: Basels, bijvoorbeeld: "Jakob Hermann. Ych kumm au us Basel," of Oostenrijks (door Maria Theresia): "Jetzt hamma Schlesien an die verdammten Preissen verloarn, dann schappma uns halt Bayern, woas Franzl?" Dat zal wel moeilijk te vertalen zijn! En voor wiens Duits een beetje roestig is, helpen de plaatjes natuurlijk — kortom, ik raad de Duitse uitgave aan.

Conclusie

Maar aan wie? Nou ja, aan iedereen die van stripboeken houdt en het leuk vindt om in korte tijd een beeld van Eulers leven te krijgen. Lekker ongenueanceerd, zoals dat bij een stripboek hoort. Overigens wordt achterin het boek in vier bladzijden nog eens een heel beknopt overzicht gegeven van Eulers leven en tijdgenoten.

Is het een kinderboek? Ook, natuurlijk, vooropgesteld dat die kinderen aan de hand van plaatjes Duits kunnen begrijpen. Maar het is toch bovenal een geslaagde poging om Euler onder een breed publiek onder de aandacht te brengen — een aanrader dus, zowel voor uzelf als voor uw niet-wiskundige vrienden! ←

nologische volgorde: Na Basel dus St.-Petersburg, waar hij in 1734 trouwt met Katharina Gsell, dochter van een Zwitser — die Zwitsers in St. Petersburg vormen een hechte klik! Daarna "beginnt für Euler eine fruchtbare Schaffensperiode". Beeld: Euler aan zijn bureau met een kind op zijn knie en een ander op een hobbelpaard ernaast. Chaos: overal boeken en speelgoed. De tsarina sterft kort voordat Euler in St.-Petersburg aankomt, haar zoon Peter II in 1790 (op vijftienjarige leeftijd), en daarna wordt het land door zijn tante Anna Iwanowna geregeerd. Maar als die overlijdt, heerst er onrust in het land, en als Euler een aanbod krijgt van Frederik de Grote, verhuist het gezin Euler naar Berlijn.

Frederik heeft het echter te druk met oorlogvoeren tegen Maria Theresia van Oostenrijk om zich serieus met zijn pas opgerichte academie bezig te houden. Later geeft hij

Euler allerlei praktische opdrachten, sommige serieus, maar ook bijvoorbeeld "Für meine nächste Party müsste jemand die Wasserspiele hier im Park installieren" — en op het volgende plaatje loopt Euler zuchtend langs een etalage vol met zijn bestsellers over maanbewegingen en differentiaalrekening. Het boert nooit echt tussen Frederik en Euler: Euler maakt weliswaar carrière — en is waanzinnig productief zoals altijd — tot hij praktisch de leider van de academie is, maar Frederik, die Euler te wereldvreemd vindt, wil hem niet officieel tot president van de academie benoemen.

In 1766 neemt Euler ontslag en gaat in op een aanbod van tsarina Catharina de Grote. Terug in St.-Petersburg worden Euler en zijn ondertussen achttienkoppige familie heel goed ontvangen (spandoeken met " $F+E=K+2$ ") — Catharina weet een genie te

Uitgaven

Leonhard Euler: Ein Mann, mit dem man rechnen kann, tekst: Andreas K. Heyne, Alice K. Heyne; tekeningen: Elena S. Pini, Birkhäuser Verlag, 2007, ISBN 3-7643-7779-8, prijs € 19.90.

Leonhard Euler: A Man to Be Reckoned with, tekst: Andreas K. Heyne, Alice K. Heyne, tekeningen: Elena S. Pini, Birkhäuser Verlag, 2007, ISBN: 978-3-7643-8332-9, prijs € 21.29.